

SAMUEL JAMES

DIGITALE OVERGAVE

**'EEN
BELANGRIJK
BOEK'**
TIM KELLER

HERONTDEKKING VAN
CHRISTELIJKE WIJSHEID IN
EEN ONLINE TIJDPERK

SAMUEL JAMES

DIGITALE OVERGAVE

**'EEN
BELANGRIJK
BOEK'**
TIM KELLER

**HERONTDEKKING VAN
CHRISTELIJKE WIJSHEID IN
EEN ONLINE TIJDPERK**

Vertaling: Leontine Elbers-Savert
Boekverzorging: Jore ontwerp

ISBN 978 90 435 4153 4
ISBN 978 90 435 4154 1 (e-book)
NUR
www.kokboekencentrum.nl

Oorspronkelijk uitgegeven door Crossway, een imprint van Good News Publishers, Wheaton, Illinois, USA, onder de titel *Digital Liturgies: Rediscovering Christian Wisdom in an Online Age*.

Engelstalige uitgave © 2023 Samuel D. James
Nederlandse uitgave © 2024 KokBoekencentrum Uitgevers, Utrecht

Alle rechten voorbehouden

KokBoekencentrum Uitgevers vindt het belangrijk om op milieuvriendelijke en verantwoorde wijze met natuurlijke bronnen om te gaan. Bij de productie van het papieren boek van deze titel is daarom gebruikgemaakt van papier waarvan het zeker is dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

INHOUD

Inleiding: Wat het web betekent voor ons
geestelijk leven 7

DEEL 1: WAARHEID EN TECHNOLOGIE 21

- 1 Belichaamde wijsheid in een tijd zonder gezicht 23
- 2 Hoe de technologie ons vormt 40
- 3 Verdrinken in het ondiepe 57

DEEL 2: DE DIGITALE LITURGIEËN 74

- 4 'Mijn verhaal, mijn waarheid' 78
Digitale liturgie 1: Authenticiteit
- 5 De afschaffing van het denken 100
Digitale liturgie 2: Woede
- 6 Schaam je 122
Digitale liturgie 3: Schaamte
- 7 Naakt in het duister 139
Digitale liturgie 4: Consumptie
- 8 Dood door details 160
Digitale liturgie 5: Zinloosheid

Tot besluit 180

Dankwoord 197

Zaakregister 199

Register van bijbelteksten 206

Voor mijn ouders

INLEIDING

WAT HET WEB BETEKENT VOOR ONS GEESTELIJK LEVEN

Mijn eerste Facebookaccount maakte ik aan in de zomer waarin ik de middelbare school verliet. Net als veel anderen begon ik Facebook te gebruiken omdat mijn vrienden er al op zaten, en het laatste wat je wilt op de middelbare school is niet weten wat alle anderen doen. Ik meldde me aan, stuurde snel een vriendschapsverzoek naar Andrew en een paar andere jongens uit mijn klas en ging ervan uit dat dit grappige verzetje me een paar uur plezier zou opleveren en wie weet een manier om contact te houden met klasgenoten die in een andere staat gingen studeren. Anders gezegd: Ik was er totaal niet op voorbereid hoe Facebook mij in zijn ban zou krijgen.

Ik zat er bijna onmiddellijk aan vast. Binnen een paar weken was ik dwangmatig op Facebook aan het kijken of er iemand op mijn vriendschapsverzoeken had gereageerd (of beter nog, of iemand mij er één gestuurd had!). Al had ik maar enkele tientallen vrienden toegevoegd, het bekijken van hun profielen (we noemden het gekscherend ‘stalken’) begon een steeds groter deel van mijn dag in beslag te nemen. Als je vroeger, vóór de ‘vind-ik-leuk-knop’, mensen wilde laten weten dat je hun profielfoto of een leuke status kon waarderen, moest je commentaar geven. Commentaarmeldingen werden een krankzinnig intense bron van voldoening *en* bezorgdheid. Op de een of andere manier werd een complete puberteit aan onzekerheid, verliefdheden, ambitie en identiteit samengeperst tot en opgesloten in een klein, rood blokje in de bovenhoek van onze gezinscomputer.

Een dergelijk verhaal spreekt waarschijnlijk heel wat mensen aan, en als dit alles was, zou het hoogstens een warme herinnering zijn aan een stukje populaire cultuur dat we tijdens de regering van Barack Obama een aantal jaren leken te delen. Maar het *is* niet alles.

Net als veel andere verhalen eindigt het mijne niet met een paar verwaarloosbare jaren van Facebookgebruik, gevolgd door een volwassen leven waarin de algoritmes achter me lagen. In plaats daarvan was mijn eerste Facebookaccount in de zomer van 2007 het begin van een manier van leven die mijn ouders volkomen vreemd was. Met het verstrijken van de jaren veranderden het uiterlijk en de eigenschappen van Facebook, maar wat niet veranderde was de centrale plek die digitale media in mijn dagelijks leven waren gaan innemen. In plaats van een verzetje, verstoep in een hoekje voor incidenteel gebruik tijdens de saaie momenten van het offlineleven, werden mijn online-activiteiten het meest constante, meest normale, meest gebruikelijke aspect van mijn leven.

Ik ging naar mijn lessen en vervolgens scrolde ik door Facebook. Anderhalf uur kerkbezoek werd gevolgd door meerdere uren e-mailen, msn-en en (later) YouTube kijken. Door de jaren heen kreeg het internet een steeds centralere rol, voor mij persoonlijk en naar het scheen voor iedereen. Blogs en tweets namen een steeds groter deel van mijn leestijd in; de kans dat ik mensen, zelfs mijn eigen gezinsleden, een tekstbericht stuurde, was twee keer zo groot als dat ik ze belde. De transformatie binnen de samenleving als geheel werd merkbaar toen ik ouder werd en zo ongeveer al mijn kennissen begonnen te praten over ‘internetvasten’ of over hun goede voornemens om minder frequent op hun scherm te kijken.

Binnen een paar jaar waren deze digitale technologieën veranderd van iets dat we allemaal graag wilden proberen in iets waaraan

we allemaal wanhopig wilden ontsnappen (in elk geval tijdelijk). Dit is het ene verhaal, dat vele middendertigers zoals ik goed kennen. Maar er is nog een ander verhaal over onze verhouding met de digitale technologie, en dat gaat over meer dan de hoeveelheid tijd die we er aan verspillen. Dat verhaal gaat over de manier waarop deze technologie ons vormt en kneedt. Het gaat over wat het betekent dat we als mensen, geschapen naar Gods beeld, een leven leiden dat steeds meer bepaald wordt door schermen, algoritmen en pixels. Wat als de werkelijkheid die we onder ogen moeten zien niet zozeer is dat we een waardevol hulpmiddel te vaak gebruiken en er te veel van houden, maar wat er gebeurt wanneer een hulpmiddel niet langer een hulpmiddel is? Wat als het punt niet is dat wij het internet niet méér menselijk maken, maar dat het internet ons minder menselijk maakt?

Wat is water?

In 2005 nodigde het Kenyon College schrijver David Foster Wallace uit om de openingstoespraak voor de examenklassen te houden. Wallace begon zijn toespraak met een korte fabel. Twee jonge vissen zwemmen in de oceaan en na een tijdje worden ze begroet door een oudere vis: ‘Hallo jongens, hoe bevalt het water?’ De twee jonge vissen kijken elkaar aan, compleet in verwarring, en vragen vervolgens: ‘Wat is water?’ ‘Waar het in dit vissenverhaal over gaat,’ legde Wallace uit, ‘is simpelweg dat de meest voor de hand liggende, belangrijkste realiteiten vaak het moeilijkst te zien en te bespreken zijn.’ Naast het feit dat dit voorbeeld goed werkt om een licht gegrinnik aan het publiek te ontlokken, getuigt het ook van een diepe waarheid. Datgene waarin we zijn ondergedompeld, beschouwen we als vanzelfsprekend, en over datgene wat vanzelfsprekend is, denken we niet na. Wallace wilde de examenklas van Kenyon College vertellen dat de moeilijkste taak die hun wachtte niet ‘de

wereld veranderen' of 'een verschil maken' was, maar aandacht besteden aan de juiste dingen:

Twintig jaar na mijn eigen afstuderen begon ik langzamerhand te begrijpen dat het cliché over de studie Liberal Arts als 'leren nadenken' feitelijk een verkorte weergave is van een veel diepere, serieuzere gedachte: leren nadenken betekent feitelijk leren hoe je enige controle kunt uitoefenen over hoe en wat je denkt. Het betekent dat je bewust genoeg bent om te beslissen waaraan je aandacht besteedt en hoe je betekenis construeert uit je ervaringen. Want als je dit soort keuzes niet kunt maken in je volwassen leven, dan ben je absoluut de pineut.¹

Met andere woorden: wij zijn die vissen. We zwemmen elke dag rond in de diepten van onze moderne wereld, langs plekken, dingen en ideeën die we niet eens zien omdat ze zo gewoon zijn. We zien ons dagelijkse leven als iets volkomen vanzelfsprekends, niet bewust, maar automatisch. Het gevolg is dat we zelden of nooit nadenken over de zaken die het dichtst bij onze ervaring liggen. We aanvaarden ze gewoon zonder ze te bevragen, net zoals een vis zijn leven lang nooit beseft dat de wereld waarin hij leeft 'water' genoemd wordt. Ook als we niet in staat zijn het water te herkennen of te bevragen, verandert dat niets aan de realiteit ervan. Het water is er en het is onontkoombaar. De vraag is niet *of* ons leven zich in het water zal afspelen; de vraag is of we in staat zullen zijn het als water te herkennen.

Dit is water

Omdat de sociale media tegenwoordig zo overheersend en zo

¹ David Foster Wallace, 'This Is Water', introductietoespraak (2005), *fs* blog, geraadpleegd November 14, 2022, <https://fs.blog/david-foster-wallace-this-is-water/>.

richtinggevend zijn voor ons leven, is het lastig om te zien op welke manier ze onze emoties, onze waarden en ons wereldbeeld beïnvloeden. Veel mensen die jong genoeg zijn om zich persoonlijk betrokken te voelen bij de sociale media, zijn nog niet zo oud dat ze een duidelijke herinnering hebben aan het leven ervoor, terwijl degenen die zich het leven van voor de sociale media wel herinneren zich geen voorstelling kunnen maken van het overweldigende effect dat ze hebben op mensen die jonger zijn.

Bovendien wordt door de alomtegenwoordigheid van de digitale technologie het karakter ervan heel gemakkelijk verhold. Omdat de sociale media naadloos lijken aan te sluiten op het alledaagse leven, komt het niet bij ons op dat ze weleens een bepaalde ideologie of een bepaald waardesysteem in ons leven zouden kunnen introduceren. Net als voor vissen in het water zijn ze het enige wat we kennen, en daarom zien we ze niet duidelijk. Volgens diverse christelijke theologen en andere schrijvers wordt de nieuwe generatie westerse volwassenen gekenmerkt door de geest van het 'expressieve individualisme'. Wetenschapper Robert Bellah definieert expressief individualisme als volgt: 'Het expressieve individualisme stelt dat elke mens een unieke kern van gevoelens en intuïtie bezit, die zich moet ontvouwen of tot uitdrukking moet komen, wil zijn individualiteit werkelijk verwezenlijkt worden.'² Met andere woorden: de meeste mensen in de moderne, seculiere wereld geloven dat ze pas echt geluk, vervulling en betekenis in het leven zullen vinden wanneer ze alles zodanig organiseren dat hun innerlijke verlangens en ambities volkomen bevredigd worden. En als deze verlangens en ambities overeenstemmen met die van de gemeenschap of de

² Robert Bellah, geciteerd in Carl Trueman, 'How Expressive Individualism Threatens Civil Society', Heritage Foundation, 27-5-2021, <https://www.heritage.org/civil-society/report/how-expressive-individualism-threatens-civil-society>.

religie, is dat mooi. Maar als dat niet zo is, dan is het de gemeenschap of de religie die aangepast of afgeschaft moet worden. Volgens het expressieve individualisme is het *ik* het zwaartepunt van het leven.

In zijn nuttige boek *Rethink Yourself* beschrijft Trevin Wax dit wereldbeeld als de oproep om ‘naar binnen te kijken’ in je eigen behoeften en je eigen zelf om de zin van het leven te vinden. Hij schrijft:

De benadering van het ‘naar binnen kijken’ stelt als doel in jezelf te kijken om te ontdekken wie je werkelijk bent – om te zien wat jou uniek maakt – en dat authentieke zelf vervolgens beet te pakken en het intact en ongeschonden naar boven halen. Wie ben je? Jij bent de enige die daarop het antwoord kan vinden, en de manier waarop je dat vindt, is door diep in je hart te kijken om het unieke van jezelf te ontdekken, om duidelijk te krijgen wat voor jou het belangrijkste is in het leven.³

Expressief individualisme is het ultieme seculiere credo. Het is het refrein van vrijwel alle populaire liedjes, de onderliggende boodschap van elke Disneyfilm en het einddoel van het hedendaagse onderwijs, van het ouderschap en zelfs van veel hedendaagse religie. Hoe dat zo gekomen is en waarom is een fascinerend verhaal.⁴ Voor nu is het belangrijk om te onthouden dat expressief individualisme deel uitmaakt van het ‘water’ dat

3 Trevin Wax, *Rethink Yourself. The Power of Looking Up Before Looking In*. Nashville: B&H, 2020, 11.

4 Zie Carl Trueman, *The Rise and Triumph of the Modern Self. Cultural Amnesia, Expressive Individualism, and the Road to Sexual Revolution*. Wheaton: Crossway, 2020; Charles Taylor, *Een seculiere tijd. Geloof en ongeloof in de wereld van nu*, Rotterdam: Lemniscaat, 2009; Yuval Levin, *The Fractured Republic. Renewing America's Social Contract in the Age of Individualism*. New York: Basic, 2017.

ons als moderne, eenentwintigste-eeuwse mensen omgeeft. We merken het maar zelden op omdat we niets anders kennen, en intussen blijven we er helemaal in ondergedompeld.

Wat cruciaal is om te beseffen, is dat tegelijk met de filosofische revolutie van het expressieve individualisme ook de revolutie van de digitale technologie is uitgebarsten, en dat deze de revolutie van het expressieve individualisme voorzien heeft van haar belangrijkste, meest verleidelijke en meest effectieve drager.

Het internet zoals jij en ik dat kennen, is een heel recente ontwikkeling; de meest basale versie van het internet bestond weliswaar al in de tweede helft van de twintigste eeuw, maar die was alleen bruikbaar voor mensen die er specifiek voor opgeleid waren. Het commerciële internet – ook bekend als het wereldwijde web – is een product van de jaren 1990. In 1997 gaf ongeveer 21 procent van de Amerikanen aan dat ze de afgelopen drie maanden gebruik gemaakt hadden van het internet. In 2007 was dat percentage 75 procent. In 2018 maakte meer dan 85 procent van de Amerikanen – zo’n 250 miljoen mensen – min of meer regelmatig gebruik van internettechnologie.⁵ Wat misschien nog wel belangrijker is, is dat het aantal personen dat een groot deel van hun tijd ingelogd doorbrengt de afgelopen jaren explosief gestegen is: 85 procent van de volwassenen in de VS zegt elke dag online te zijn en ongeveer een derde ‘bijna voortdurend’.⁶ Met andere woorden: in zo’n twintig jaar is het internet van een hobby van een enkeling veranderd in de dagelijkse routine van de meerderheid.

Dit komt deels doordat het niet is gebleven bij het internet als recreatief tijdverdrijf, als medium om grappige filmpjes te kijken, sportuitslagen te lezen of af en toe een e-mail te sturen. Tegen-

5 ‘Share of the Population Using the Internet’, International Telecommunication Union, Our World in Data, geraadpleegd 14-11-2022, <https://ourworldindata.org/>.

6 Andrew Perrin and Sara Atske, ‘About Three-in-Ten US Adults Say They Are “Almost Constantly” Online’, Pew Research Center, 26-3-2021, <https://www.pewresearch.org/>.

woordig zijn hele bedrijfstakken georganiseerd rond het internet. Het werk vereist constante toegang tot e-mail, online vergaderen, bestandsopslag, sociale media enzovoort. In de eenentwintigste eeuw is het heel normaal dat een doorsnowerkknemer het grootste deel van zijn werkdag (zo niet zijn hele werkdag) online doorbrengt, het grootste deel van zijn lunchpauze (zo niet zijn hele pauze) bezig is met het bijhouden van sociale media of het luisteren naar podcasts en vervolgens naar huis gaat en het grootste deel van zijn vrije tijd (zo niet al zijn vrije tijd) besteedt aan netflixen, online gamen of gewoon het web afstruinen.

Hoewel sommigen van ons zo nu en dan nog steeds schuldgevoelens hebben als we te veel tv-gekeken hebben of onze tijd verspild hebben met doelloos scrollen door onze socialemedia-feeds, is het punt dat deze manier van leven in onze moderne wereld geen afwijkend patroon is. We kunnen rommelen in de marge, maar een leven dat aan alle kanten omringd wordt door het internet is in onze tijd niet zeldzaam of verbazingwekkend. Of het nu gaat om werk of afspraakjes, films of muziek, vriendschap of zelfs de kerk, het scherm speelt een grote rol in ons moderne leven.

Als het web het water is waarin we leven, is het expressieve individualisme de chloor waar het mee vol zit.

Middel of meester?

Het internet lijkt veel op pornografie.

Nee, dat is geen drukfout. Ik bedoelde niet dat het internet veel pornografie *bevat*. Ik bedoelde dat het internet zelf – dat wil zeggen, het karakter ervan – veel weg heeft van pornografie. Iets aan het internet is wezenlijk pornografisch.

Als je dit verwarrend vindt klinken, sta je niet alleen. Het klinkt verwarrend omdat de tendens onder christenen de laatste decennia is dat ze zich concentreren op wat het internet levert

Social media, het internet en onze smartphone bepalen in verregaande mate ons leven. In *Digitale overgave* onderzoekt Samuel James het verband tussen patronen in digitale technologie en onze menselijke verlangens. Op een verstandige, heldere en overtuigende manier helpt hij ons nadenken over de manier waarop onze persoonlijkheid gevormd wordt door de digitale wereld waarin we leven. Hij benadrukt de gevaren die hieraan verbonden zijn en biedt wijsheid voor het navigeren door onze met internet verzadigde wereld. Dit boek voorziet in de behoefte om een bijbelse kijk te vormen op ons gebruik van internet en digitale technologie en helpt je onder meer om antwoorden te vinden op de vraag hoe je als christen trouw, bedachtzaam en wijs kunt leven in een online tijdperk.

Samuel D. James (Louisville, Kentucky) is tech-realist, redacteur en heeft onder andere geschreven voor *The Wall Street Journal* en *Christianity Today*.

‘Samuel James heeft een belangrijk boek geschreven. Hij is een van de jonge denkers naar wie de kerk moet luisteren als ze wil leren hoe ze in een postchristelijke wereld een wezenlijk vormende rol kan spelen.’
– Tim Keller

KokBoekencentrum.nl
UITGEVERS | UTRECHT

NUR 707 ISBN 978 90 435 415 34

9 789043 541534 >